

Javaslat

a Tótkomlói Települési Értéktárba történő felvételhez

Tótkomlói Polgármesteri Hivatal		
Szám:	104/501-1/2024	
Dátum:	2024. MAJ 06.	
Megjegyzés:	Előzetes:	Ellátás:
	Dr. KL	

I. A javaslattevő adatai
A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: ...
Dr CSONTOS PÁL

Címe: ...5940 Tótkomlós Széchenyi utca 4-6 2.emelet

Elérhetősége (e-mail, telefonszám):06300887177.....

II. A települési érték adatai

1. A települési érték megnevezése: A tótkomlói evangélikus vallású szlovákok VALLÁSI
TÁRGYÚ KÖNYVEI

2. Milyen kategóriába sorolná a javasolt nemzeti értéket:

- ☐ Agrár- és élelmiszergazdaság
- ☐ Egészség és életmód
- ☐ Épített környezet
- ☐ Ipari és műszaki megoldások
- ☒ Kulturális örökség
- ☐ Sport
- ☐ Természeti környezet
- ☐ Turizmus

3. A települési érték fellelhetőségének helye: ...Tótkomlós múzeumai, magángyűjtemények,
Evangélikus Egyház,.....

4. A települési érték rövid, szöveges bemutatása, egyéb jellemzőinek és történetének leírása:
...Régi szlovák , tót nyelven íródott Biblia, Tranoscius, Énekes könyv, Postylka, Funebrál, egyéb
vallási könyvek + melléklet

5. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

.....Az előbbi pontban felsorolt nyomtatott könyvek , füzetek , szinte mára egyedülállóak .
Tótkomlóson régen minden háznál megtalálhatóak voltak,sajnos egyre kevesebbet lelhetünk fel
magánházaiknál. természetesen múzeumaink , magángyűjtők őrzik ezeket a könyveket.
Gyűjteményekben egyedi rézborítású TRANOSCIUS-ok FUNEBRÁL-ok is megtalálhatók , ami
csak az itteni szlovák vallási könyvekre jellemző. Kötelességünk megőrizni ezeket a
kincseket!.....

6. A települési értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája(bibliográfia,
honlapok, multimédiás források, kiadványok, stb.) :

7. A települési érték hivatalos weboldalának címe:

III. Mellékletek

- Fotó vagy bármilyen (audiovizuális) dokumentáció, film.

2024-05-06

Ellátott: 537/2023.

- A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának ¹ nemzeti érték: magyar alkotótevékenységhez, termelési kultúrához, tudáshoz, hagyományokhoz, tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, mely hazai szempontból meghatározó jelentőségű, így nemzetünk – de legalább egy meghatározott tájegység lakossága – a magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogad el, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez”/ való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató vagy ajánló levelek.

- A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat.

Dátum: Tótkomlós 2024 04 29.....

.....
javaslattevő aláírása

CSONTOS PÁL

A
tótkomlósi evangélikus
vallású szlovákok

VALLÁSI TÁRGYÚ KÖNYVEI

2022.

A tótkomlói Evangélikus vallású szlovákok vallási könyvei

A földesurak hívó szavára az Alföldre a XVIII. sz. elején Felső Magyarországról evangélikus vallású szlovák jobbágyok érkeztek tömegesen. Vándorlásuk újbóli letelepedésükig 13 Vármegyét érintett. A szlovák nyelvet beszélő jobbágyok itt földhöz juthattak és evangélikus vallásukat szabadon gyakorolhatták.

Komlós falu 12,5 ezer hold nagyságú pusztáját 1746. április 24-én vették birtokba Rudnyánszky József szentandrászi jobbágyai.

A földesúrnak egyetlen kikötése az volt, hogy az új telepesek más nyelvet, mint a szlovákot beszélőt, más vallásút, mint evangélikust, nem engedhettek maguk közé letelepedni. Ez a kényszerű zártság jobbágyi státuszuk fennállásáig meg is maradt. Robottal uruknak ugyan nem tartoztak soha, mert az pénzben megválthatták, valójában bérlőként élhettek.

Wallaszky Pál lelkész krónikájában azt írta, hogy „...1746. Circum Festum Georgii Slávi Evangélico Lutheran e Religioni addicti desertum Komlós occupat ex Comitatus Gömör, Neograd, Kis- és Nagyhont.”

A puszta új lakóinak első dolga Egyházközségük életre hívása volt. Felállítottak egy könyörgő sátrat, ahol buzgón imádkozhattak magukkal hozott lelkészüк vezetésével. Gyakorlatilag bekövetkezett az, hogy az egyházközség lett a falu, a falu egésze pedig az evangélikus közösség.

A napi életet teljesen átítatta a hit. A Komlóiak cselekedeteit vallásosságuk irányította. Mindenhez kérték Isten segítségét. Mivel egyszerű emberek voltak és ezért csak azt értették, amit naponta használatos nyelvükön olvashattak, ezért a keresztyén embereknek készített Szentírást és az ahhoz társított énekeket és könyörgéseket is szlovák (cseh) nyelven kinyomtatva fogadták tiszta szívvel. Azokat generációkon át megőrizték. Gajdács Pál lelkész szerint a legmélyebb tisztelet tárgya, az üdv és a kegyelem eszköze volt mindez!

A Biblia

A szlovákság legelső számú szent könyve, melyet Luther nyomán a XVI-ik században Pável Jesenius fordított latinról cseh nyelvre (a szlovák ekkor még nem létezett!) Tulajdonképpen ezt az időszakot tartják a szlovák irodalmi nyelv megszületésének.

A Biblia Swata, a Zakon mind a teremtés, mind pedig a jövődölések könyvét egyaránt tartalmazta. Cseh, majd szlovák nyelvű gótbetűs írással készült mindegyik.

A biblia első dala 1786-os évszámmal
Kiadásának helye Prersburg (Preszburg) Pozsony

Az Újtestamentumot 1786-ban külön kötve Novi zakon címszó alatt is Pozsonyban adták ki. A Biblj Swatát (1808. Pozsonyban) piros betűs belső címlappal nyomták.

A bibliát az első telepesek már magukkal hozták, azt a családok generációról generációra átörökítve mindig nagy becsben tartották. Otthon gyakran forgatták, a családfő ünnepélyes alkalmakkor abból felolvasott, a gyermekek az írást, olvasást abból tanulták. Tótkomlóson őriznek egy 1763-ban Prágában nyomtatott bibliát.

A tótkomlósiak másik igen fontos könyve a vallási énekeket tartalmazó Tranoscius volt.

A Tranoscius tulajdonképp egy evangélikus templomi énekeskönyv. Azt először Tranovszky György lipótszentmiklósi lelkész állította össze még 1635-ben. Az evangélikus egyház mindig éneklő egyház volt.

PHIALA SANCTORUM,
Apoc. 5.
Modlitby Nábožné,
z Swateho Pisma wybrané,
a
we wšech Potřebách,
Duchowních y Tělesných,
Každého Dne, při Swatech, Doma, w Chrá-
mě, y na Cestách, k užíwání všude,
Řeklý os
I. M. L. na Swětlo wydané,
Ryši pat
na žádost některých pobožných Křesťanů
Sínjmi, potřebnými a užíbornými rozmnoženě.
Přidáno jest obzvlášť
P. Caspara Neumanna
Sádro wšech Modliteb;
gafy také
M. C. S. Duchowní Obět Domovní,

W Presspurku
Léta Páně 1804.

PHIALA SANCTORUM,
Apoc. 5.
Modlitby Nábožné,
z Swateho Pisma wybrané,
a
we wšech Potřebách,
Duchowních y Tělesných,
Každého Dne, při Swatech, Doma, w Chrá-
mě, y na Cestách, k užíwání všude,
Řeklý os
I. M. L. na Swětlo wydané,
Ryši pat
na žádost některých pobožných Křesťanů,
Sínjmi, potřebnými a užíbornými rozmnoženě.
Přidáno jest obzvlášť
P. Caspara Neumanna
Sádro wšech Modliteb;
gafy také
M. C. S. Duchowní Obět Domovní,
W Presspurku
Léta Páně 1804.

A címszó:
„szentek éneke”

A Tótkomlóson őrzött
énekeskönyvek korai példányai még
Pozsonyban (Presburk) készültek.

Az énekeskönyvből minden családnál 2-3 példányt birtokoltak. Azokból egyet a templomban, a többi otthon a pohárszálon, vagy a fali tékában tartották. Házasságkötés alkalmával az Apa kötelessége volt, hogy gyermekeiknek a Tranoscius 1 példányát ajándékba adja. A szlovák családok szinte gyakran bibliaként használták.

A családokat mindig a legidősebb férfi irányította, mivel a családszervezet Patriarhális felépítésű volt. Az apa szinte a család papja is volt. Ő vezette az otthoni ájtatosságokat. A család az énekeskönyvből közösen énekelt. A gyermekeknek már kicsiny korukban meg kellett tanulniuk annak egy-egy ünnepi szakaszát.

A Transciust is azon a nyelven nyomtatták, melyet a szlovákok gyermekkorukban már ismerték, azon beszéltek. Az iskolában tanították a „svabach” betűket (gót) és annak olvasását.

A templomban minden isteni tisztelet előtt az úgynevezett „kiíró” táblán látható és olvasható volt az eléneklendő énekek Transcius szerinti számai.

A transcius kezdetekben 400-500 majd évek múltán ezernél is több éneket tartalmazott.

A transciust tulajdonképpen a belé foglalt énekek és imák nagy száma és sokrétősége tette nélkülözhetetlenné.

A könyv azonban több volt, mint énekeskönyv. Annak belső oldalára jegyezték fel a jelentősebb családi eseményeket. Így a születést, házasságot, halált.

A harangozás alkalmával mérce a vers hossza volt. A harangszó normális esetben 1-1 versszak volt. Ettől az Istentiszteletre hívó eltért.

A Transciust 85 évvel ezelőtt magyar nyelvre is lefordították.

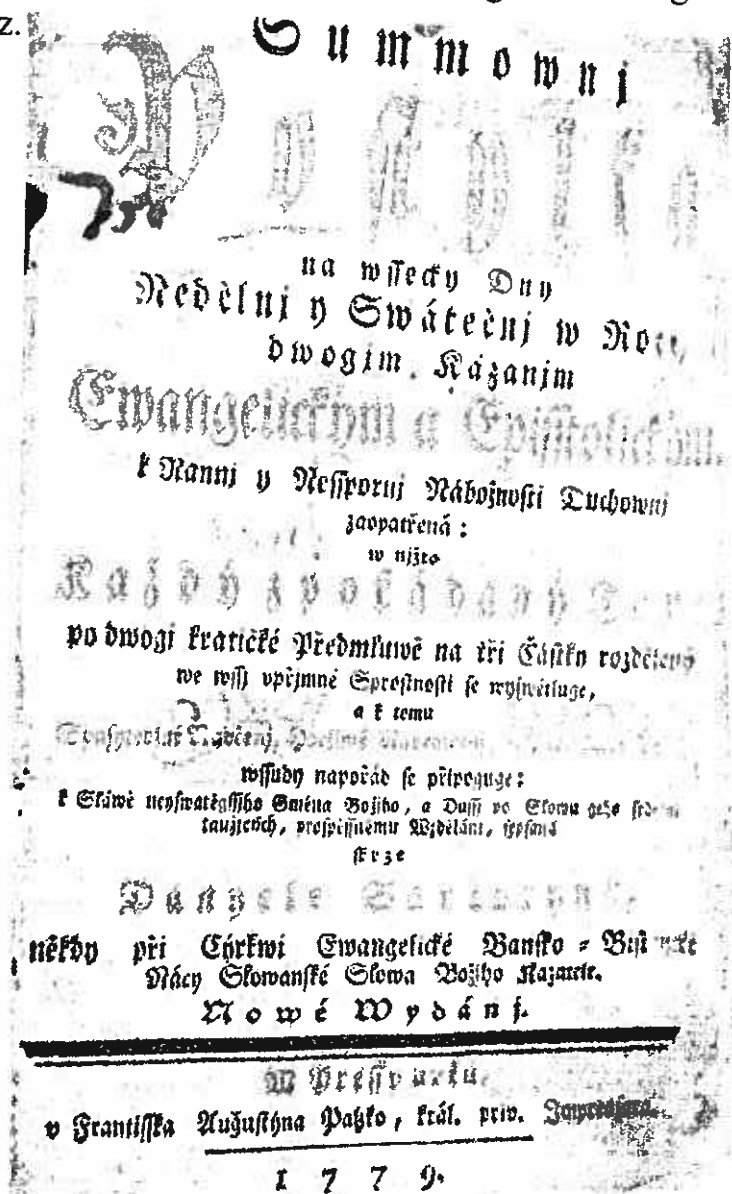
A Spjewnik énekeskönyv már 841 evangélikus éneket tartalmazott, pl. 1842-ben és 1859-ben a Trattner és Károlyi Kiadók Stare i nove megjelölésével!

Postylka (postilla)

Prédikációs könyv, melyet Lichoviny Sámuel lelkész fordított szlovák nyelvre Arndt német lelkész nyomán.

A Prostylka tulajdonképpen nem más, mint eszköz Isten kezében, mellyel követőinek számát növeli.

Az egyházi év minden vasárnapjára, valamint az egyházi ünnepekre írott prédikációkat, beszédeket tartalmazza, a szentírást és az evangéliumokat magyarázza. Alapjaiban véve jó tanácsok összegzése és segítség az otthoni vallásgyakorláshoz.

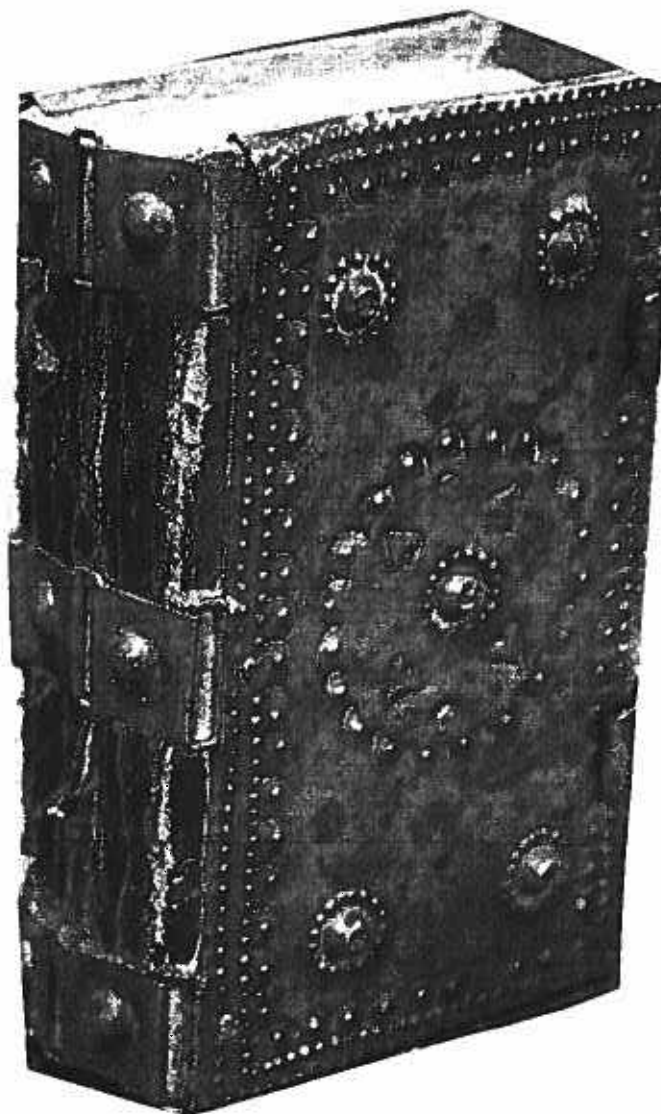
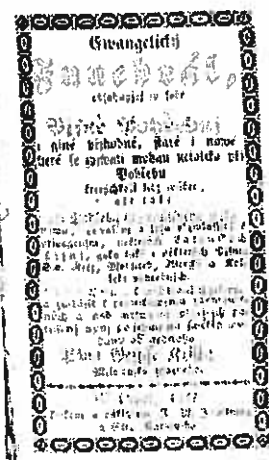
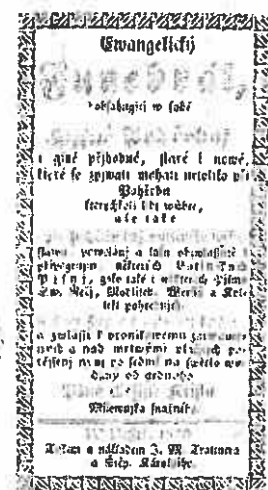

A fenti könyvet Pozsonyban nyomtatták 1779-ben Daniel Sartorius szerkesztésében.

A könyv: na Wsecky dny = mindennapra szól. „Ewangelickym Eposztolickym” címmel. Biblia nagyságú és kötésű, mely biblia hiányában a családoknak is jó és használható szentírás-magyarázatot ad.

Funebrál

a temetésekhez köthető énekeskönyv

Prohrebni Pjesne (temetési énekek)

valamikor a XVIII-ik században különvált a Tranosciustól.

Tótkomlóson a családok 1-2 példányt tartottak belőle. Az énekekek három részre tagolódnak benne. Külön énekkel búcsúztatják el az elhalt férfit, apát, nőt, anyát és gyermeket. Ugyanis a temetéseken nem csak a lelkész és a kántor, hanem a gyászolók feladata is az éneklés.

Az első Funebrálok Pozsonyban, majd Pesten a Trattner és Károlyi kiadónál készültek. Később Bucsanszky, Hornyánszky és Liptsey fővárosi kiadók látták el az evangélikusokat énekeskönyvvvel.

Egyéb vallási könyvek

Mindennapi igehirdetés és ima egész évre

Pobozna Vremysztovánj

na. Kazden den celého Roku.

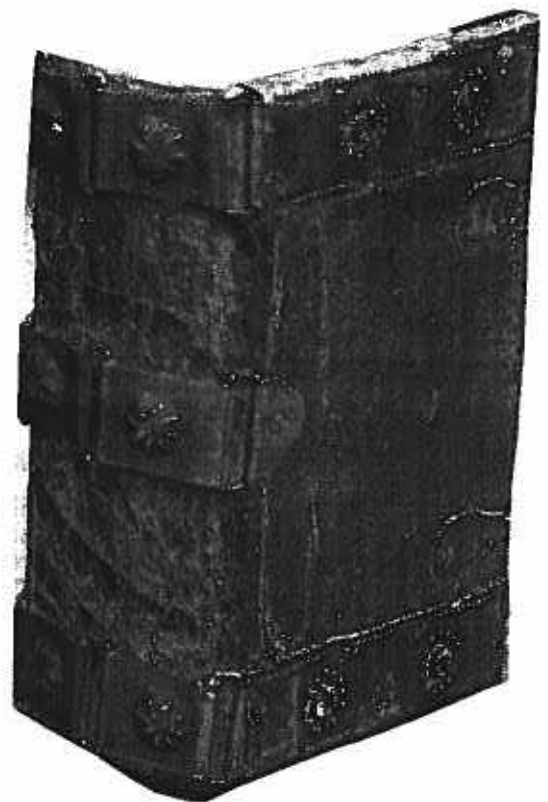
Pozsony 1783. Balthazár Pongrátz.

Zsivóta Studnice

Pjesma Swatého

Duchownj
Života Studnice,
plná
Božského Občerstvení;
vypěstěná v Ráji
Pisma Swatého,
otevřená
od Ducha Swatého,
a všem Spasenj žádostivým, a
Milosti Boží žijícím Srdcem gat také
denně Ráno s Wečer, tak také ve všelikých
Potřebách, Křížích a Zkouškách:
Anoť
při Spovědi, Wečeři Páně, Nedě-
lích v Swatečnách Božích Službách, i ve všelikých
učinu Věnování Chytře Augšpurského W-
jání dělenalegi vydána
Skrze Eliáše Mlinarových
Měšťana Kežmarčského.

W P r e s s p u r k u
vytiskněná v Ludwila Panderta,
Vroženeho i Kúskulu.
1 8 3 1.

Bibliské Historie
krátka Summa

W Pesti,
vytiskněná v Trattner-Károlyiho.
1842.

Pjesné Krestanské

1742, 1743, 1744 Énekeskönyv, melyet Lőcsén nyomtattak.

A könyvek készítése és díszítése

Az első vallási tárgyú könyveket Pressburzban (Pozsonyban) nyomtatták. Ezek belső címlapja piros-fekete nyomatú volt.

A könyveket bőrözött papírtáblával kötötték be, melyeket egyházi jelképekkel (pl. kehely) és sarokdíszítéssel felülnyomtak. Gyakori volt a tulajdonos nevének feltüntetése is egy külön keretben.

Később a könyvnyomtatás már Pesten, Pestbudán történt. Az 1800-as években Trattner-Károlyi, Landerer, Bucsánszky, Hornyánszky, Liptsey végezték és készítették ezeket.

A RÉZBORÍTÁSÚ TRANOSCIUS ÉS FUNEBRÁL

Ezen két énekeskönyv külső borítása egyedülálló!

A tranoscius első és hátsó oldalát fatáblás rézlemezzel borították. Ezt először a Felső-Magyarországról idelátogató drótos-tótok készítették, akik az előre elkészített borított táblákat itt szerelték fel a könyvekre. Az első borító lemezen egy hosszanti tükröt hagytak ki. A táblákat poncolással díszítették, de gyakori volt a rávert díszítés is, a hullámvonalak és rozetták mellett.

A két táblát a gerincen 4 sor csuklóspánt, elől 2 db középen merevített kapocs fogta össze. Ugyanígy díszítették a funebrálok egy részét is.

Találkozhatunk még olyan díszítéssel is, melyeknél a rozetták csak a könyvek sarkait erősítik, a gerinc csuklóspántjai és a kapcsok viszont az előzőekkel egyezőek!

Funebráloknál nem volt ritka a későbbi időkben a csontlemezekből kivágott külső borítás, középen egy-egy csontból faragott kehellyel. A kaucsuk megjelenésével a rézlemezt felváltotta mindkét könyvünkön a teljes kaucsuk borítás sárgaréz keretbe szorítva, vagy szegecselve rézszőgekkel.

Könyveink szinte kivétel nélkül bársony, vagy finom bőrborítást kaptak és azokat papírtokba helyezték. Tótkomlóson a jelenlegi Adamkovics-téren a Bogár-féle boltban talált sárgaréz klisék azt valószínűsítik, hogy a vallási könyveink külső bőrborításának díszítését a XIX. század végén már ott végezték. A borítóközép kelyhe, a sarkok cirádái, a vonalas és hullámos keretek, a virágdiszes kocka és téglalap alakú nyomóformák szinte mindegyike valamelyik könyvünkön még ma is fellelhető.

A vallásos könyvek ma az Evangélikus Egyházközség, a Szlovák néprajzi és magángyűjtemények féltve őrzött emlékei, kincsei.

AZ EVANGÉLIKUSOK ÁLTAL HASZNÁLT EGYÉB KÖNYVEK:

VezérFonal

Konfirmálóknak Szeberényi Jánostól
1870. Pesten Hornyánszky

Kis Énekeskönyv

vallásos és hazafias énekek evangélikus katonák részére.
1916. Budapest. Hornyánszky

Pjesne Tranosciusa

írta: Ondrej Wlachovszky kántor
1943. Pivaros
Békéscsaba Puskás és Blahut kiadók.

Biblia-magyarázat

Ó – és Új Testamentumi szent históriáknak sommája
1838. Buda Magyar Királyi Egyetem

A Swate Passie (Poradek) 1877) W Budapesti

W Pressburku Kazdoročne pred Oltárem čt'ena bywá.

A belső oldalon díszes keretben Krisztus látható.

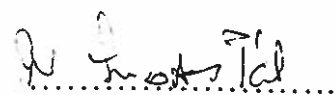
Az előszó azonos a 1773. évi Pozsonyban írottakkal.

Krisztus a bal kezében egy nyitott könyvet (a bibliát, az írást!) tart, melynek két oldalán az EGO SUM (Én vagyok!) olvasható.

A szent Passió tulajdonképpen Krisztus megfeszítésének, kínzásának és kereszthalálának története.

A tótkomlói szlovákság a magyarországi nemzetiségi kisebbségek közül igen nagy valószínűséggel a legnagyobb evangélikus vallási irodalommal rendelkezik, könyveit mint egykor szlovák nyelven olvassa még napjainkban is.

Tótkomlós, 2022. november 12.

.....
Dr. Csontos Pál

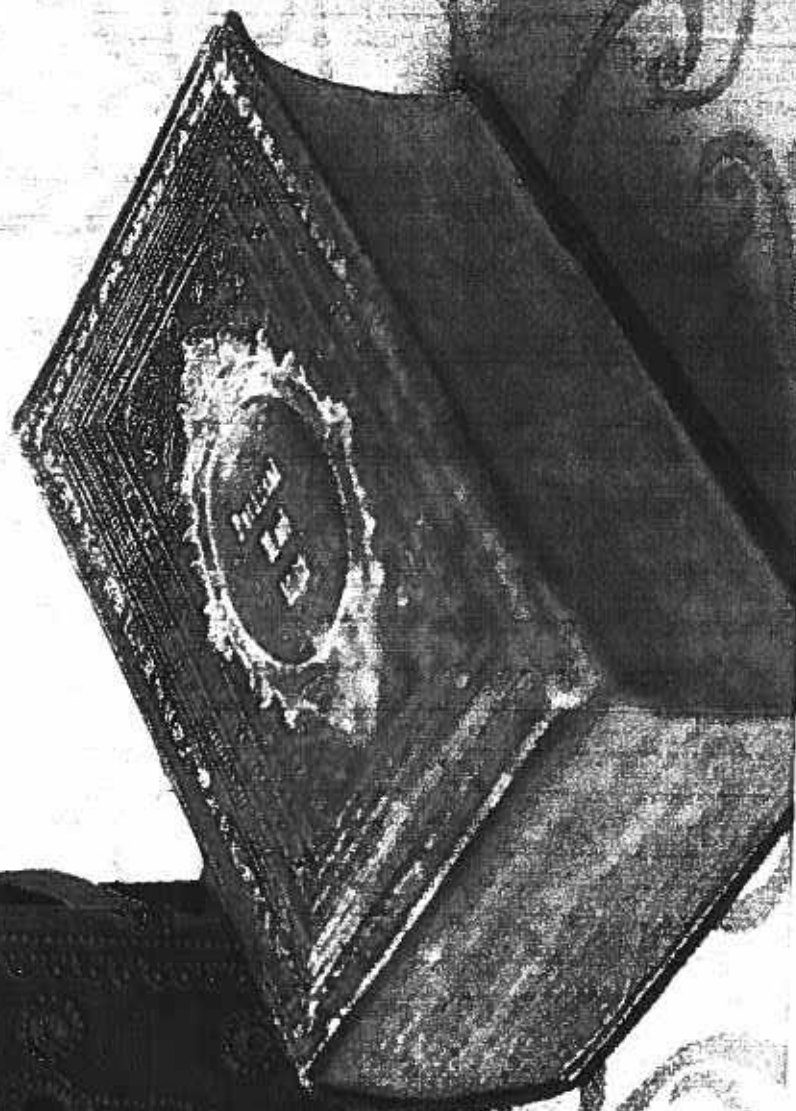
A rézveretes Tranoscius

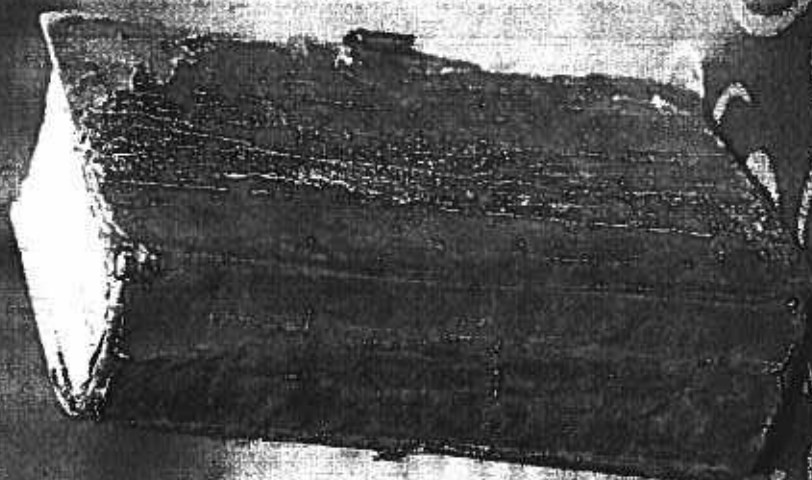
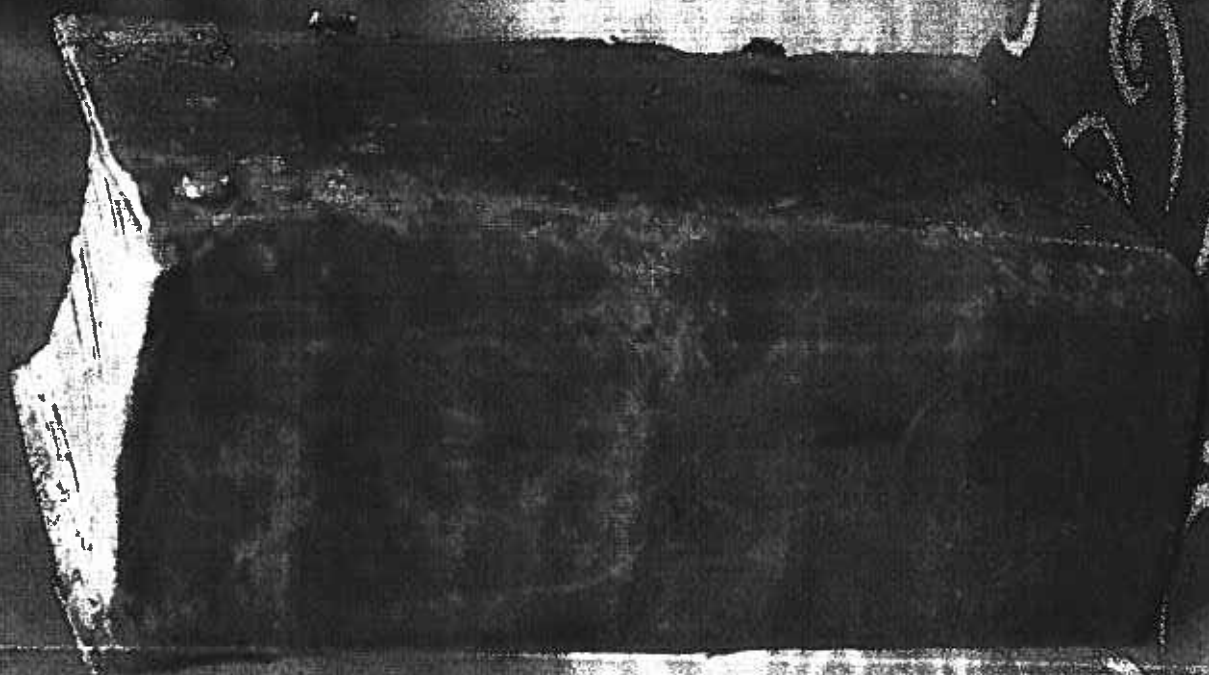
A rézveretes Funebrál

Tranoscius bőrrel bevont fatáblával

Postylka, imádságos könyvek

Officiis Andree

**Dimota
Študnice**

Dimota Študnice,

Duchovníj

Božského Učerstvení:
p l n á
Mystičtění w Místě

Misna Swatého,

stewřená

od Ducha Swatého,
a
rošsem Spasení žedostivým, a
mlošti Boží žijícím Zedem gal, taiber
deně Mlano v Místě, tak také me wšestřech
Městech, Křižích a Plaučích:

při Zpovědi, Měsíci Páně, Měsíci
ných v Swatých Duchu Zlatých, a ríšních
uemu Měsíci Měsíci Měsíci Měsíci

Skryje Eliáš Měsíci Měsíci
Měsíci Měsíci Měsíci

w Pressu
Měsíci Měsíci Měsíci
Měsíci Měsíci Měsíci

1831.

PHIALA SANCTORUM,
Apoc. 5.

Modlitby nábožné,

z Svateho Pisma vybrané,

ve všech potřebách,

Duchovních y tělesných,

kajdeho Dne, při Svatech, Doma, v Chrá-
mě, y na cestách, k výpravě výstěně,

děkuj ob

I. M. L. na Světlo vydané,

Dny po

na žádost některých pobožných Křesťanů,
Gymnii, potřebu y výbornu vyvoláno.

Přidáno jest obzvláště

P. Caspara Neumanna

Gabro všech Modliteb;

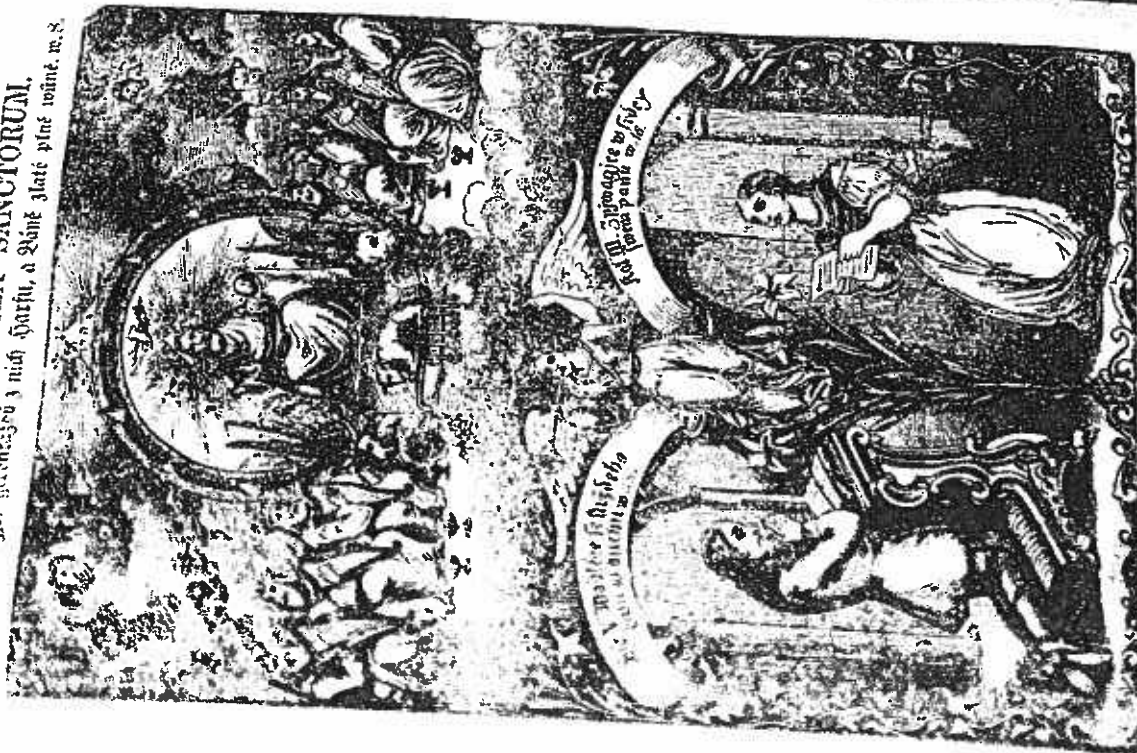
galeš kate

M. C. S. Duchovní Dět Domovní.

W. Presspurch

zeta Pání 1803.

CITHARA ET PHALA SANCTORUM.
Apoc. 5. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Duchovní Moudrý, Srdce zpytání,
všech Světů na Zemi, na Zemi Pochání,
že v mnohých Proměnách, tam bez Přestávání.

CITHARA SANCTORUM.

Apocalyps. 5. 8.

Písně Duchovní,

Staré y nové,

z kterýchž Svatý Duch slova

při Vyročních Slavnostech

a Památkách,

gatož y ve všelikých potřebách svých, obecných
y obzvláštních, s mnohým prospěchem užívá;

a Obecnému Svatému Boží vzdělání,

někdy shromážděné a vydané

o v

Kuče Gířka Tranowského

Služebníka Páně při Svatém Svatém - Měšťáckém
v Upřívě.

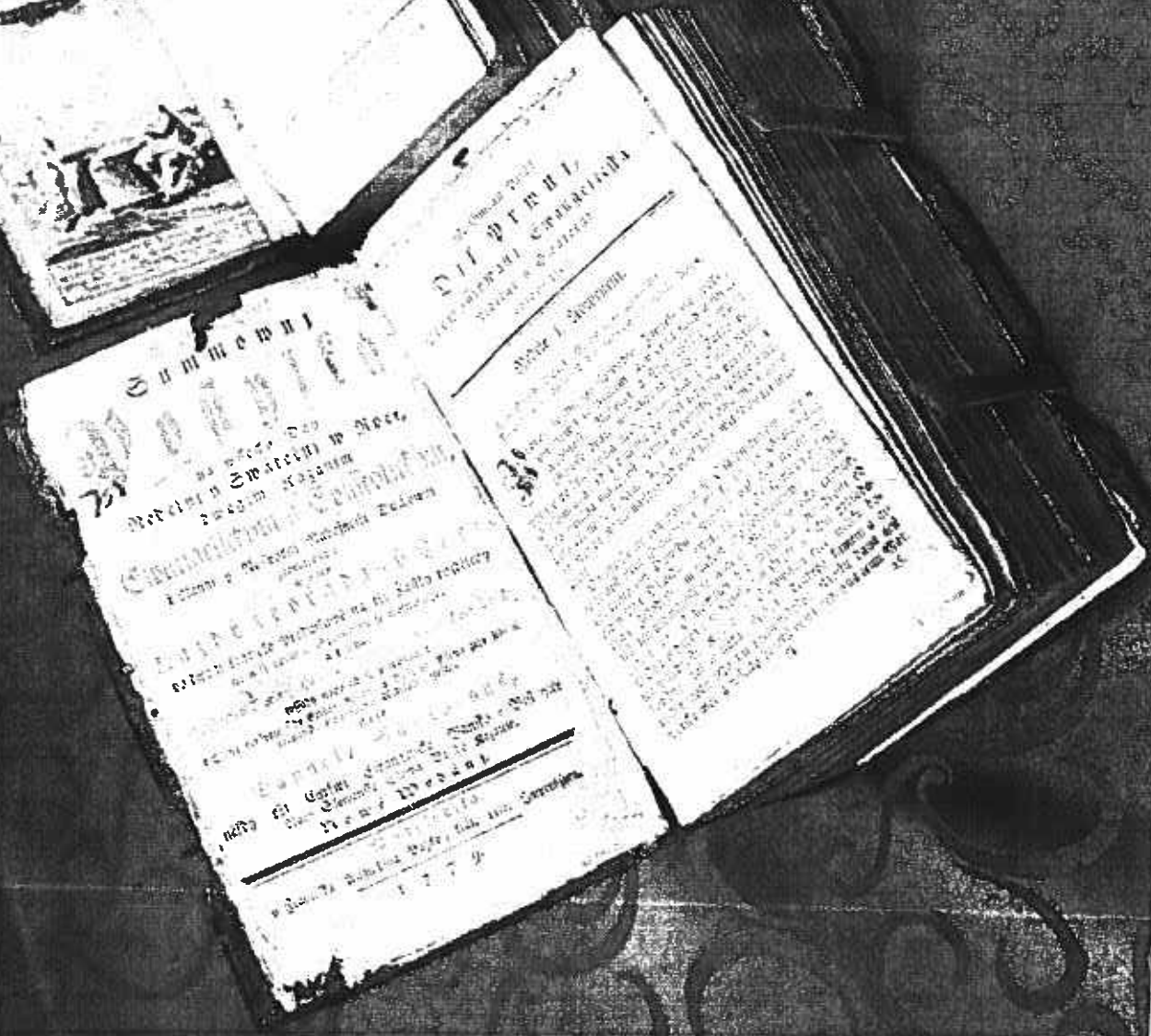
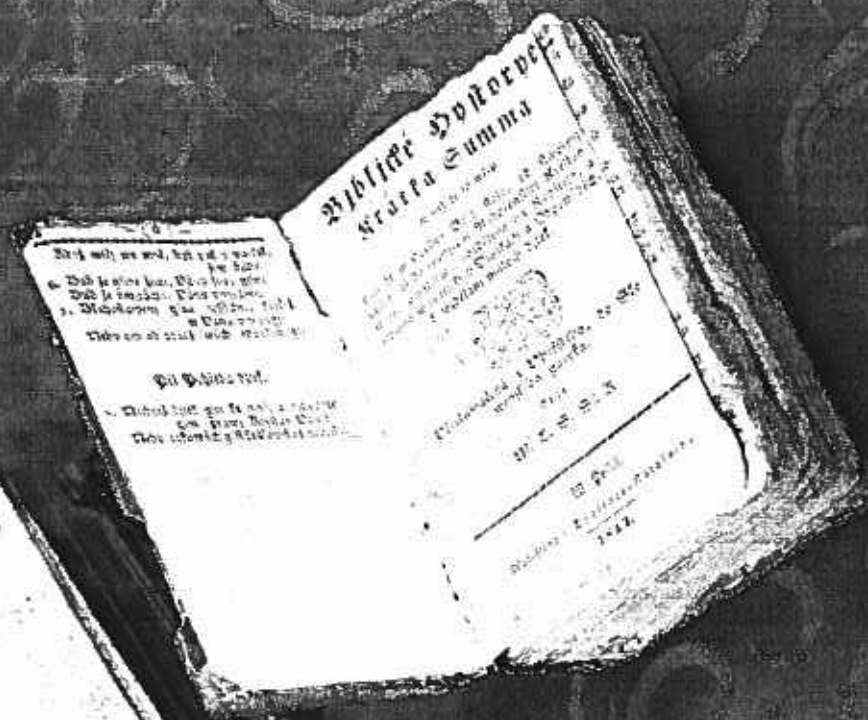
Vydání 42. Přestavě,

s Přibavěním 112 Písní obsahujících.

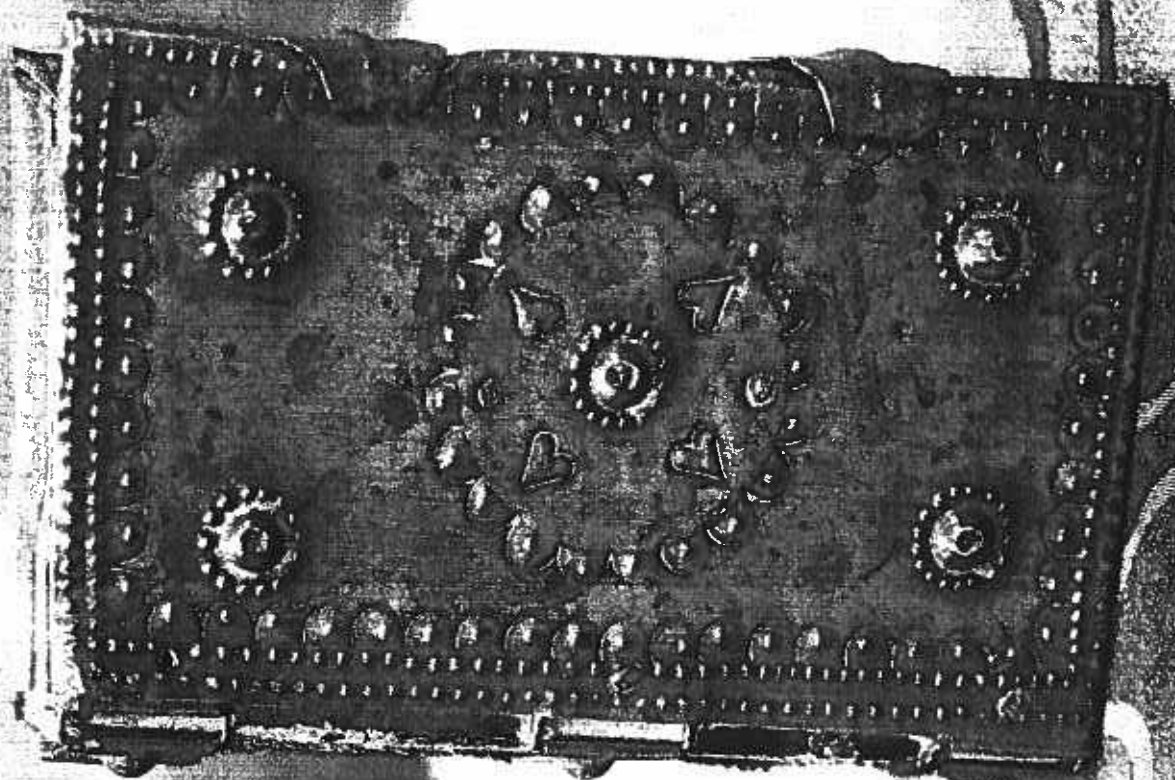
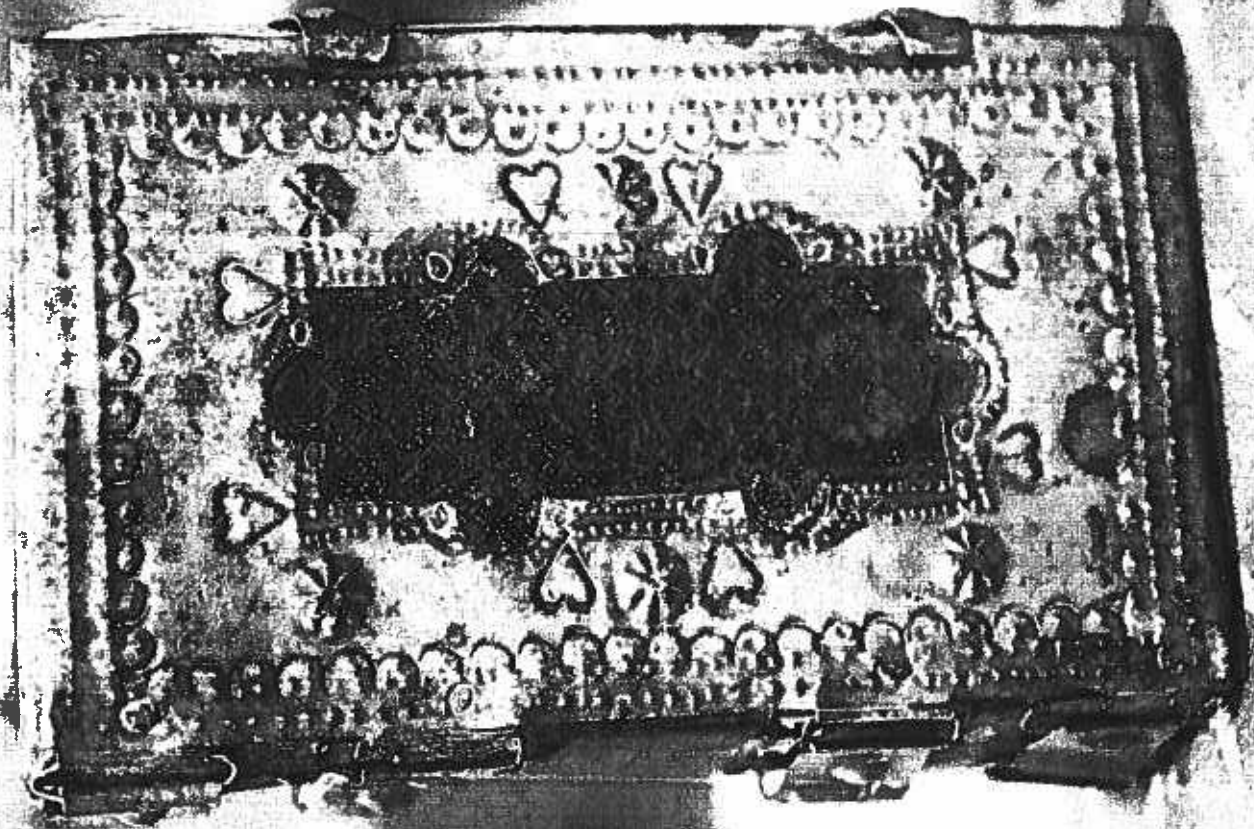
W Pešti, 1868.

Mojša Dučanskýho vlastností.

Přední je zobrazen.

Ironocautus es Funebril

S á l o n

Pána a Spasitele našeho

Gejje Rysa,

Opět s milou pánem
přehlédnutých, ponapravených
a to nové úvahy.

1911 Páně MDCCLXXXVI.

Ustavem Českého Král. priv. Substituce Františka Augusta, Václava,
to Přeshradu.

K I V O N A T

Tótkomlói Települési Értéktár Bizottság

2024. május 15-i

ülésén készült jegyzőkönyvéből

A döntéshozatalban résztvevők száma: 7 fő.

A Tótkomlói Települési Értéktár Bizottság 7 igen szavazattal, ellenszavazat és tartózkodás nélkül hozta meg az alábbi határozatot:

1/2024. (V. 15.) TTÉB határozat:

**A „Tótkomlói evangélikus vallású szlovákok vallási tárgyú könyvei”
Települési Értéktárba történő felvétele**

A Tótkomlói Települési Értéktár Bizottság megtárgyalta és úgy határozott, hogy elfogadja a „Tótkomlói evangélikus vallású szlovákok vallási tárgyú könyvei” Települési Értéktárba történő felvételét.

Javaslattevő: Dr. Csontos Pál, 5940 Tótkomlós, Széchényi u. 4-6. szám alatti lakos.

A bizottság felhatalmazza Zsura Zoltán János polgármester, elnököt az ügyben szükséges intézkedések megtételére.

Felelős: Zsura Zoltán János polgármester, elnök

Határidő: azonnal

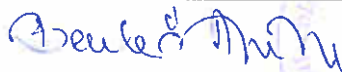
Kmf.

Zsura Zoltán János s.k.
polgármester, elnök

dr. Kormányos László s.k.
jegyző

Kivonat hitelül:

Tótkomlós, 2024. május 15.

Benkő Anita jegyzőkönyvvezető